

Да ли би умни прваци у појединих народа могли тако корисно и са таким успехом радити на моралном и материјалном бољитку својега народа, кад не би тако тачно познавали живот и карактер својега народа.

Сви образовани народи имају своју историју, верно огледало својега народног живота, у којој се огледа њихов културни ступањ. Оно је, тако рећи, рођено осећање свакога образованог народа, да са детињим пијететом погледа на минули живот својих отаца и предака, како би се њиховим сдавним делима поносио, њиховом несрећом поучио, њиховим врлинама подражавао, и њихових се мана и погрешака клонио.

Од колике ли је важности историја као узор за будући живот појединих народа? Погледајте на велике људе и на читаве народе, шта их је одушевљавало и соколило, да у тренуцима тешког и горког искушења, радије подносе смрт на кољу или гломачи, него да жртвују своја уверења, своју праотачку веру, научну истину, свој или своје породице образ и поштење.

Да ли их је соколила и одржала поред њихова чврста карактера и помисао, да се не би постидели од својега потомства?

Наш народ није имао, па, на жалост, још и данас нема своје праве, научно и критички написане народне историје. Историја, коју је написао заслужни архимандрит Рајић, на језику који народ наш није сасвим разумевао, није допринела онолике користи, колике би било, да је српски написана.

Али је наш народ имао својих народних песама, народних предања с колена на колена, које су му на саборима и славама стотине слепих гуслара оглашивали и понављали. Јек од гусала силно је одјекнуо и дубоко је гануо срце народа и у душу му записао и удубио славну и тужну прошлост, господарство и робовање, његову моћ и силу, а у познијим вековима непрекидану, вечиту борбу са грозним непријатељем.

Тек у почетку овога века појавили су се неки писци, који се трудише, да расветле поједине периоде народног живота.

Доцније се, а на име после кобног покрета српског од године 1848, јављају словенски и несловенски страни писци, који се баве историјом српскога народа. Међу овим последњима најзнатнији су: немачки историчар и професор Равке, француски професор Емил Пико, и Венијамин Калаји, негдашњи аустро-угарски ђенерални консул у Београду а садањи начелник одељења заједничкога миннстарства спољашних послова у Бечу.

Господин Калаји написао је и на крају 1876 године печатао у Будим-Пешти „Историју српскога народа". Писац је живео више година у Београду, а пропутовао је кроз све крајеве балканског полуострва, где Срби станују. Он је с великом пажњом а својим бистрим умом проучио све особине, мане и врлине српскога народа, те је својом научном спремом и необичним познавањем Срба и свију балканских народа стекао име и важан положај. С тога је од велике важности, шта је он о нашем народу написао.